

اشاره

در دوره پیش از دبستان اهمیت بازی به عنوان مهم ترین شیوه یادگیری برای کودکان مطرح است چرا که کودکان از راه بازی می آموزند چگونه نیازهای فردی و اجتماعی خود را مرتفع سازند. رابطه بین کودک و بازی را می توان این گونه توصیف کرد؛ بازی شبیه کار کودک است یا به عبارت دیگر بازی کار دوران کودکی است. این توصیف ها یا جمله ها اهمیت بازی را نشان می دهند و اینکه چقدر نقش بازی در زندگی کودکان برجسته است؛ به همان اندازه که کار برای بزرگسالان مهم است و عنصری اساسی در زندگی آنان محسوب می شود اما تفاوت اصلی این است که کار بزرگ ترها ویژگی هایی نظیر یک نواختی و قابلیت پیش بینی دارد؛ در حالی که یک نواختی و قابل پیش بینی بودن دقیقاً با ویژگی های بازی کودکان مغایر است.

کلیدواژه ها: بازی، کودکان، مربیان، والدین

منظور از بازی واقعی کودکان چیست؟

بازی فرایندی است که کودکان از طریق آن جهان را می بینند و می فهمند. آن ها در بازی مسائلی مانند اینکه چگونه اشیا را کنترل کنند، چگونه یاد بگیرند و چگونه خودشان و احساساتشان را بشناسند و چطور رشد کنند، سازگار شوند و مسئولیت پذیر و قدرتمند شوند را به تدریج می آموزند.

به عبارت دیگر بازی، طبیعت دوم کودک است و راهی طبیعی برای بیان احساسات و شناخت دنیای پیرامون کودکان محسوب می شود. به ایجاد روابط اجتماعی بین کودکان کمک می کند و در حمایت از رشد همه جانبه آن ها نقش ارزشمندی دارد. موقعیت های بازی تجربه هایی برای یادگیری کودک به شکل عینی فراهم می آورد؛ به گونه ای که به شرکت کننده ای فعال و نه دریافت کننده ای غیرفعال در روند کلی یادگیری مبدل می شود. مربیان خوب هر روز در کلاس های آموزشی خود متوجه اهمیت بازی می شوند. این مربی ها از طریق بازی آموزش می دهند، درس را به کودکان و شاگردان خود می آموزند، و به کودکان کمک می کنند تا خودشان و یکدیگر را از طریق بازی بشناسند.

بازی فرایندی ساده و واقعی است و در عین حال که بسیار اهمیت دارد، دارای سطوح مختلفی است که گاه ممکن است برای والدین و بزرگ ترها گیج کننده و حتی پیچیده باشد ولی از آنجا که کودکان خردسال از طریق بازی می آموزند، بسیار مهم است که ما بزرگ ترها به آن ها اجازه بدهیم زمانی برای بازی داشته باشند و برای آموزش مسائل مختلف نظیر رنگ ها، حروف الفبا، شکل ها، واژه ها و امثال این ها از بازی کمک بگیریم و به آن ها بیاموزیم. اما این تمام آنچه معلمان خوب درباره بازی برای کودکان می دانند نیست. اگرچه معلمان بازی را تقریباً در تمام طول کلاسشان تلفیق می کنند اما وقتی در مورد ارزش بازی صحبت می کنند، آن را به واژه بازی درست و واقعی تعریف می کنند یا اینکه واژه های مشابهی نظیر بازی آزاد یا بازی کودک محور یا کودک راهبر به کار می برند که تمامشان واژه های یکسانی هستند. عبارت هایی که مربیان و معلمان برای بازی های کودکان به کار می برند، بیشتر به

بازی،
طبیعت دوم کودک
است و راهی طبیعی برای
بیان احساسات و شناخت
دنیای پیرامون کودکان
محسوب می شود

دنیای بازی کودکان را بشناسیم

«بازی آن قدر برای رشد کودک مهم است که می‌توان آن را در کمیسیون عالی سازمان ملل در رابطه با حقوق بشر برای هر کودکی تعیین کرد... عنصرهای بازی مثل بلوک‌بندی، عروسک‌سازی و تمام بازی‌های از این دست، که کودکان برای انجام آن از تخیل خودشان استفاده می‌کنند، نسبت به اسباب‌بازی‌های انفعالی که هیچ‌گونه تخیل کودکان را تحریک نمی‌کنند برتری دارند... والدینی که اوقات بسیار زیادی را برای بازی کودکان خود اختصاص می‌دهند، به شدت باید مورد حمایت و پشتیبانی قرار بگیرند».

چرا باید با کودک خود بازی کنید؟

بازی واقعی و درست یک فرایند کودک‌محور است اما این امر، بدین معنا نیست که بدون دخالت بزرگ‌ترها قابل

آنچه کودک در حین عمل یا فرایند بازی نشان می‌دهد - هنگامی که کودک تخیل خود را به کار می‌گیرد و فعالانه در خلق بازی مشارکت می‌کند - مربوط می‌شوند.

بازی واکنش منفعلانه کودک یا واکنش‌های کلیشه‌ای به مجموعه‌ای از فرایندهای از قبل تعیین شده نیست. بازی شبیه مسائلی دیگر که از آن‌ها لذت می‌بریم نیست. برای مثال، موسیقی یا ورزش ژیمناستیک می‌توانند لذت‌بخش و برای کودک مفید باشند اما یک بازی درست و واقعی به این شکل نیست. به همین ترتیب، ورزش‌های سازماندهی شده هم نمی‌توانند در تعریف بازی واقعی قرار بگیرند. حتی، بازی‌های رایانه‌ای هم نمی‌توانند به‌طور یکسان همراه با بازی واقعی به کار برده شوند؛ چرا که کودک در بازی واقعی مشارکت می‌کند و در جریان چنین بازی‌هایی تلاش می‌کند که برای مثال قالب‌های چوبی بسازد و از طریق آن قالب‌ها ساختاری را تشکیل بدهد و آن را به یک باغ‌وحش برای حیوانات اسباب‌بازی که در اختیار دارد، تبدیل کند یا اینکه برای اتومبیل‌های مسابقه‌ای کوچکش، جاده یا مسیر مسابقه بسازد. در چنین فرایندی عنصر تخیل وجود دارد و بازی کودک را به سمتی حرکت می‌دهد که اساساً تصور آن را نداشته است. هیچ شروع یا پایانی واقعی برای بازی کودک وجود ندارد؛ چون بازی، یک پدیده‌ای قابل سازگاری است. یعنی مادر حین فرایند می‌بینیم که چه مسیری را طی می‌کند.

مفهوم بازی درست یا واقعی آن قدر مهم است که انجمن پزشکی کودکان امریکا در سال ۲۰۰۶ سیاستی را در این زمینه تعیین و بازی را به‌عنوان ضرورت اساسی برای دوران زندگی کودکان معرفی کرده است. در گزارش این سازمان آمده است:

انجام باشد. بهترین مربیان و معلمان می‌دانند که زمان بازی وقتی نیست که کودکان را تنها بگذارند و خود بنشینند و برگه‌های امتحانی را نمره‌دهی کنند و یا روی یک کار تحقیقاتی تمرکز داشته باشند. معلمان خوب تلاش می‌کنند و همراه با دانش‌آموزانشان بازی می‌کنند و از این مزیت استفاده می‌کنند تا تعاملی معنادار و تک‌به‌تک با کودکان و شاگردانشان برقرار کنند.

ماهیت بازی کودکان به شما اطلاعات و دانش زیادی می‌دهد و افق‌های جدیدی را دربارهٔ اینکه کودک شما چگونه می‌اندیشد و چگونه در جهان اطراف خود عمل می‌کند، به روی شما می‌گشاید. به عبارت دیگر، بازی کودک به شما یاد می‌دهد که دربارهٔ او به چه مسائلی توجه کنید. حتی بازی کودکان، به شما فرصت می‌دهد تا در زمینه رفتار و رشد آن‌ها بیشتر تأمل کنید. بازی در مقایسه با هر رفتار دیگری، بیشترین فرصت بودن و شناخت کودکان را به شما می‌دهد.

در همین راستا، جمله مشهور افلاطون به ذهن خطور می‌کند که می‌گفت: «شما می‌توانید یک شخص را در ساعت‌هایی که بازی می‌کند خیلی بیشتر از یک سال گفت‌وگو و مکالمه با وی کشف کنید و بشناسید».

وقتی که با کودکان بازی می‌کنید، متوجه می‌شوید که چقدر او به بازی خودش اهمیت می‌دهد و آن را با جزئیات انجام می‌دهد. بازی

کودکان فرایندی بسیار غنی و پر از تخیل است که فهم آن برای بزرگ‌ترها پیچیده است. میزان وقت و دقتی که یک کودک به بازی خودش اختصاص می‌دهد، دانش و آگاهی زیادی دربارهٔ سطح توجه کودک و توانایی او برای سازگاری و انطباق با موقعیت‌های یادگیری مختلف در اختیار شما می‌گذارد.

ارتباط کودک و بازی ارتباط دوجانبه‌ای است. کودکی که جزئیات بیشتری از بازی خودش ارائه می‌کند، تمایل دارد توجه بیشتری هم به بازی داشته باشد. در عین حال، زبان بهتری برای بیان جزئیات به کار می‌برد و مهارت سواد در او قوی‌تر می‌شود. شما می‌توانید از طریق هدایت کودک به او کمک کنید تا بازی خودش را با جزئیات بیشتری توصیف کند و این توانایی‌ها را در وی افزایش دهید.

توصیه‌هایی برای بازی واقعی با کودکان

مربیان باید توجه داشته باشند که از طریق بازی می‌توانند به افکار و ایده‌های کودکان وارد شوند. زبان کودکان و مهارت‌های سواد آن‌ها را تقویت کند. به همین دلیل، می‌توان گفت کلاس‌های کودکان خردسال وقتی کلاس خوبی است که پر از وسایل بازی باشد و معلمان در سطوح بالا از بازی در کلاس استفاده کنند. بازی‌های سطوح بالاتر، بازی‌های متنوع‌تر، پیچیده‌تر و با جزئیات بیشتر هستند. والدین می‌توانند در خانه هم این گام‌ها را انجام دهند و بازی‌های مناسب واقعی تهیه کنند.

پژوهش‌های بسیاری اهمیت بازی اجتماعی دراماتیک را نشان می‌دهند. در این پژوهش‌ها، چنین بازی‌هایی به عنوان ابزاری برای برنامهٔ درسی یادگیری کودکان ۳ تا ۶ سال محسوب می‌شود. لازم است برای معلمان سازماندهی و ساختار موضوعی دقیق از بازی‌ها تهیه شود و جدولی با محتوای مشخصی برای آنان تنظیم گردد. این جدول می‌تواند شامل گام‌های یادگیری و زمان مورد نیاز برای آموزش بازی‌ها باشد. پس می‌توان با تدوین برنامهٔ بازی‌ها به زمان‌بندی مشخص و هدف‌های دقیق، به انجام موفق بازی با کودکان همت گمارد.

از طرف دیگر می‌توان به این واقعیت اشاره کرد که اگر شما به عنوان مربیان و بزرگ‌ترها با کودک در حین بازی همراهی کنید، به چند هدف اساسی دست می‌یابید:

- اول می‌توانید به کودک در موقعیت‌های دشوار و اضطراب‌آور کمک کنید تا از آن موقعیت‌ها خارج شود.

- دوم به او می‌آموزید چگونه با کودکان و سایر افراد دیگر همزیستی کند، چگونه دوست پیدا کند، و چگونه برای دیگران دوست خوبی باشد.
- سوم به کودک نشان می‌دهید چطور می‌تواند به شما اعتماد کند و اینکه شما مراقب او هستید، به او توجه می‌کنید و در نهایت، کسی هستید که می‌تواند به شما اعتماد کند.

منابع

۱. کول، ونیتا؛ برنامهٔ آموزش و پرورش در دورهٔ پیش از دبستان، مترجم فرخنده مفیدی، سمت، ۱۳۸۴.

2. Holewa, Lisa and Rice Joun (2008) What Kindergarten Teachers Know, Published by the penguin Group (USA) Inc.

بازی
کودکان فرایندی
بسیار غنی و پر از تخیل
است که فهم آن برای
بزرگ‌ترها پیچیده است